

Matkan tarkoituksena oli Loviisan maalinnoituksen jäänteiden inventointi. Bastionit Rosen ja Ungern eivät kuuluneet tämän tutkimuksen piiriin.

Kertomukseen liittyy valokuvia sekä kopiot seuraavista kartoista: maanmittaushallituksen peruskartta no 3021 12 (1:20 000), tämän peruskartan osa D, joka on piirretty mitta-kaavaan 1:10 000 ja kartta Loviisan kaupungista v:lta 1753, jossa näkyy maalinnoitus suurin piirtein siinä asussa, johon se v. 1756 mennessä Ehrensvärdin suunnitelmien mukaan saatettiin.

Loviisan (v. 1752 saakka Degerby) linnoittaminen alkoi periaatteessa jo v. 1746, vaikkakin monia vuosia tehtiin pelkästään valmistelevia töitä. Augustin Ehrensvärdin tultua nimittetyksi v. 1747 Suomen linnoitustöiden johtajaksi, otti hän myös Loviisan linnoittamisen tehtäväkseen. Rakennustöitä tehtiin Ehrensvärdin suunnitelmien mukaan v. 1756 saakka, jolloin Pommerin sota katkaisi ne. Kaupungin linnoittaminen päättyi tähän, huolimatta lukuisista myöhemmin laadituista suunnitelmista. Strategisten käsitysten muuttuminen ja toisenlainen poliittinen kokonaistilanne aiheuttivat sen, että kuningas Kustaa III määräsi matkallaan Suomessa v. 1775, ettei Loviisaa enää kannata tulevaisuudessakaan linnoittaa.

Vilkkain rakennusperiodi maalinnoituksen historiassa on 1750-luvun alkupuoli. Tällöin rakennettiin melkein kaikki ne varustukset, joiden jäännöksiä nykyään on säilynyt. Esittelen kohteet numerojärjestyksessä, jota noudattaen ne on myös merkitty liitteenä oleviin karttoihin.

1. Itäinen esilinnoitus

Loviisan kaupungin 10. kaupunginosa
peruskartta 3021 12 6706 et. 0-180 m/ 458 it. 400 m.
5706 pohj. 0-200/ 458 it. 300 m.

Bastionien Rosen ja Ungern itäpuolella olevasta esilinnoituksesta on säilynyt muutamia maavalleja, jotka ovat heikosti ympäristöstään erottuvia, paikoitellen aivan tasoittuneita. Aluetta, joka on sekametsää ja niittyä, käytetään ilmeisesti laitumena. Vanhan Viipurintien pohjoispuolella vallituksen erottaminen on vaikeata, mutta sen muinaisen sijaintipaikan tuntien voi joitakin kumpareita havaita. Vallituksen etäisyys bastioneista Rosen ja Ungern on keskimäärin ollut n. 100 - 200 m:n välillä.

Bastioni Rosenin lounaiskulmassa olevaa siltaa on myös pidettävä historiallisesti arvokkaana kohteena.

Vallitukset ovat jäännöksiä paikalla 1750-luvun alkupuolella suoritetuista linnoitustöistä, jolloin bastionien Rosen ja Ungern itäpuolelle piti tulla raveliini ja luiska. Raveliiniä ei ole enää havaittavissa merkkejä.

2. Bastioni Adolf Fredrikin pohja

Loviisan kaupungin 10. kaupunginosa
peruskartta 3021 12 6706 pohj. 0-110 m/458 länt. 40-140 m.

Bastionin pohjan paikalla on nyt matala lammikko. Etäisyys bastioni Rosenin läntisimmästä sakarasta on n. 180 m.

Bastioni Adolf Fredrikin tuli kuulua osana kuusibastioniseksi aiottuun päälinnoitukseen, jonka sisälle linnoituksen piha rakennuksineen olisi jäänyt. Koillisen bastionin, Adolf Fredrikin perusta lienee kaivettu v. 1753-54, mutta valmiiksi se ei koskaan tullut.

3. Pohjoisen päävallin jäänteitä urheilukentän maastossa

peruskartta 3021 12 6707 pohj. 320 m/458 länt. 360 m.
6706 pohj. 360 m/458 länt. 100 m.

Urheilukentän luoteis- ja koillissivuja ympäröi loiva, matalahko maavalli, joka on kentän puolelta melkein tasainen, ulkopuolelta jyrkempi.

Runsas 100 m urheilukentän koillispäästä itään ja n. 200 m bastioni Adolf Fredrikin perustasta pohjoiseen on myös havaittavissa päävallin jäännöksiä, jotka tosin erottuvat huonosti maastosta. Kapea peltotie noudattelee paikoitellen vallin reunaa n. 100 m:n matkalla. Alue on nykyään vesaikkoa kasvavaa niittyä.

4. Läntisen päävallin jäänteitä raviradan ja Vallikadun välisessä maastossa.

Loviisan kaupungin 1. kaupunginosa
peruskartta 3021 12 6706 et. 230 m/ 457 it. 270 m.

Vallitus erottuu mataluudestaan huolimatta selvästi maastosta. Sen pituus on pohjois- eteläsuunnassa suoraan mitattuna n. 230 m. Paikalla on niittyä ja lehtimetsää ja aluetta käytetään laitumena. Vallituksen reuna ulottuu osaksi Vallikadun pohjoispäässä olevien omakotitalojen tonteille saakka.

Kyseisen päävallin osa on jatkunut itään nykyisen raviradan eteläpuolelle. Siellä ei sitä kuitenkaan enää ole havaittavissa. Peruskarttaan no 3021 12 on tosin merkitty vallin kulku suunta kyseisellä kohdalla pisteviivoituksella ja saattaa olla että tarkempi tutkimus paikalla tuottaisi tuloksia. Raviradan eteläpuolinen kasvillisuus, lähinnä lehtimetsä, näyttää muodostavan jonkinlaisen yhtenäisen vyöhykkeen, joka ehkä osoittaa tasoittuneen vallituksen reunoja.

Päävallin rakennustöitä tehtiin 1750-luvun ensimmäisellä puoliskolla. Mittaustöitä on paikalla tehty jo v. 1746 alkaen. Päävalli ei valmistunut koskaan: muuraustöitä ei ehditty suorittaa lainkaan joitain perusmuurauksia lukuunottamatta. Alue oli 1700-luvulla suoperäistä, mikä häytti linnoittamistöitä: erittäinkin, kun pohjan heikkous havaittiin etupäässä vasta töiden aikana.

Päävallista oli ilmeisesti aiottu kaksinkertaista. Ehrensvärdin

suunnitelmien mukaan näyttää siltä, että ulkovallin taakse olisi jätetty tilaa yhdystielle, ja tämän tien taakse olisi sitä tullut reunustamaan sisempi rintavarustus.

5. Muurinkatkelma

Loviisan kaupungin 1. kaupunginosa, kortteli 108.
peruskartta 3021 12 6706 et. 400 m/457 it 340 m.
Aleksanterinkatu 16 - Oltermanninkatu 11

Kauppias Virtasen tontilla sijaitseva muurinkatkelma on n. 30 m pitkä ja sen suurin korkeus on n. 5 m. Muurinkatkelma on huonossa kunnossa. Se on pääistään sortunut ja parhaiten säilynyt keskiosakin näyttää hataralta. Tontin omistajien taholta esitettiin toivomus, että Museovirasto kunnostaisi muuria sortumavaaran välttämiseksi. Mielestäni ehdotus on aiheellinen, sillä tällaisenaan muurinkatkelma saattaa olla vaarallinen ja myös sen säilymisen kannalta olisi pikainen kunnostaminen tärkeää.

Muurin perustus jatkuu pitkälle Virtasen puutarhaan: kiveystä on maan alla ainakin parikymmentä metriä muinaisjäännöksen näkyvissä olevasta ulkoreunasta. Kivetty alue erottuu loivana kohoumana muusta puutarhasta.

Kyseessä on katkelma ns. Harjun sarvilinnasta, joka rakennettiin osittain v. 1751-52. Täydellisesti valmiiksi ei ko. linnamejärjestelmä milloinkaan tullut.

6. Lammikko kylpylänpuistossa

Loviisan kaupungin 2. kaupunginosa
peruskartta 3021 12 6707 et. 340 m/458 länt. 450 m.

Matala lammikko tuo muotonsa puolesta mieleen kaivetun bastionin pohjan. Bastioni Kaarlen eteläisen ja itäisen kyljen taitekohta sattuisi juuri tälle paikalle. Kysymyksessä on ilmeisesti kappale tämän bastionin perustusta. Mikään muu varustus ei liene tule kysymykseen.

Bastioni Kaarlenperustuksia on kaivettu joskus vuosien 1750-55 välillä.

7. Maavalli linja-autoaseman länsipuolella.

Loviisan kaupungin II kaupunginosa
peruskartta 3021 12 6707 et. 430 m/458 länt. 200 m

Aivan heti asemarakennuksen länsipuolella on erotettavissa loiva maavalli, joka on n. 80 m pitkä ja kulkee suurin piirtein koillis-lounaissuunnassa. Kysymyksessä saattaa olla bastionien Loviisa Ulriika ja Kustaa välinen kurttiinimuri. Itse bastioneista ei ole havaittavissa merkkejä, vaikka niiden pohjia on kaivettu 1750-luvun alkupuolella. Ne ovat jääneet kaupungin alle ja hävinneet.

8. Venäläinen linnoitus

Loviisan kaupungin 1. kaupunginosa, korttelit 112, 109 ja 104

Chiewitzinkadun länsipuolella, edellä mainituissa kortteleissa, on havaittavissa vallitusta muistuttavia, osittain kivettyjä, sortuneita pengermiä. Heti kirkon pohjoispuolella, Chiewitzinkadun alkupäässä, valli on kaikkein selvin, länsipuolelta tasaisesti kivetty. Raunoituneen vallin koko pituus on n. 350 m mutta paikoitellen se on miltei hävinnyt.

Kysymyksessä on venäläisten 1800-luvun alussa loppuunrakentama linnake, jonka tarkoituksena oli "kääntää" linnoitusjärjestelmä länteen. Jo ruotsalaisissa piirustuksissa tämä linnake esiintyy, mutta 1750-luvulla tyydyttiin ilmeisesti tekemään vain ko. varustuksen perustatöitä. Alkuperäissuunnitelmissa puheena olevan linnakkeen on lienee ollut määrä kuulua osana ns. Harjun sarvilinnaan, joka ei koskaan valmistunut täydellisesti.

Tämä linnake on ollut vanhan eteläisen rantatien läntinen portti, samalla tavalla kuin bastionit Rosen ja Ungern idässä.

9. Hävinnyt muurinkatkelma ?

Loviisan kaupungin 1. kaupunginosa, kortteli 113.

Paikkakuntalaisten muistaman mukaan olisi nykyisen meijerin tontilla ollut myös muurinkatkelma, mutta asiaa tarkistaessani en sellaista kuitenkaan havainnut. Vallin arveltiin jääneen meijerin rakennustöiden alle ja siten hävinneen.

Muita kohteita

Loviisan kaupungin 2. kaupunginosa
peruskartta 3021 12 6706 et. 200 m)458 länt. 540 m.

Kylpylänpuistossa välittömästi kansakoulun eteläpuolella oleva kumpare muistuttaa raunioitunutta muurinkatkelmaa. Sen alaosa on luonnonkalliota, mutta yläosassa on runsaasti epäjärjestyksessä olevia kivenlohkareita, joiden voisi ajatella kuuluneen varustukseen. Lisäksi näyttää kumpareen päällystä tasatulta. Korkeuskäyrien mukaan kysymyksessä kuitenkin lie-
nee luonnonmuodostuma. Bastionien Fredrik Adolfin ja Kaarlen välinen kurttiinimuri voisi kyllä osua näille kohdille, mutta luullakseni ei kysymys kuitenkaan ole siitä.

Historiatietojen perusteella olisi odottanut löytävänsä maalinnoituksesta enemmänkin muistomerkkejä, mutta toisaalta niiden katoaminen on ymmärrettävää, sillä kaupunki on laajentunut pakostakin linnoitusten säilymisen kannalta epäedullisiin suuntiin.

Helsingissä 07.09.1973

Lasse Ojonen

kuva 1

Itäisen esilinnoituksen
jäänteitä Vanhan Viipurintien
eteläpuolella, kuvattu luotees-
ta.

Valok. L. Ojonen 16.VIII.1973
Neg. n:o 32649

kuva 2

Itäisen esilinnoituksen
jäänteitä Vanhan Viipurintien
pohjoispuolella, etelästä ku-
vattuna.

Valok. L. Ojonen 16.VIII.1973
Neg. n:o 32650

kuva 3

Itäisen esilinnoituksen
sijaintipaikkaa bastioni Un-
gernin lähellä, luoteesta ku-
vattuna.

Valok. L. Ojonen 16.VIII.1973
Neg. n:o 32654

1

KUVA 1.

NEG. RHO 32649

KUVA 2.

NEG. RHO 32650

KUVA 3.

NEG. RHO 32654

kuva 4

Bastioni Adolf Fredrikin
1750-luvun alkupuolella kaive-
tun perustan paikalle muodos-
tunut lammikko. Kuvattu koilli-
sesta.

Valok. L. Ojonen 16.VIII.1973

Neg. n:o 32676

kuva 5

Sama lammikko kaakosta
kuvattuna.

Valok. L. Ojonen 16.VIII.1973

Neg. n:o 32677

KUVA 4

NEG. RHO 32676

KUVA 5

NEG. RHO 32677

kuva 6

Pohjoisen päävallin jäänteitä urheilukentän luoteispuolella. Kuvattu lounaasta.

Valok. L. Ojonen 16.VIII.1973

Neg. n:o 32674

KUVA 6

NEG.RHO 32674

kuva 7

Pohjoisen päävallin jäänteitä urheilukentän luoteispuolella. Kuvattu luoteesta.

Valok. L. Ojonen 16.VIII.1973

Neg. n:o 32675

KUVA 7

NEG.RHO 32675

Kuva 8

Läntisen päävallin jäänteitä raviradan ja Vallikadun välisessä maastossa. Kuvattu koillisesta.

Valok. L. Ojonen 17.VIII.1973

Neg. n:o 32659

kuva 9

Läntisen päävallin jäänteitä. Vallikadun pohjoispäässä. Tällä kohdin vallin reuna ulottui omakotitalojen tonteille saakka. Kuvattu idästä.

Valok. L. Ojonen 17.VIII.1973

Neg. n:o 32651

KUVA 8

NEG.RHO 32659

KUVA 9

NEG.RHO 32651

Kuva 10

Muurinkatkelma kulmatontilla Aleksanterink. 16-Oltermannink. 11. Kysymyksessä on ilmeisesti kappale ns. Harjun sarvillinnan rakennuskompleksista. Kuvattu pohjoisesta.

Valok. L. Ojonen 17.VIII.1973
Neg. n:o 32653

KUVA 10

NEG.RHO 32653

KUVA 11

NEG.RHO 32663

kuva 11

Saman muurinkatkelman yläreunaa koillisesta kuvattuna.

Valok. L. Ojonen 17.VIII.1973
Neg. n:o 32663

kuva 12

Muurinkatkelma koillisesta kuvattuna.

Valok. L. Ojonen 17.VIII.1973
Neg. n:o 32666

KUVA 12

NEG.RHO 32666

kuva 13

Muurinkatkelman yläreunaa lounaasta kuvattuna.

Valok. L. Ojonen 17.VIII.1973
Neg. n:o 32652

KUVA 13

NEG.RHO 32652

kuva 14

Muurinkatkelma pohjoisesta kuvattuna. Tässä kuvassa se näkyy koko pituudeltaan, mikä on 30 m:n paikkeilla.

Valok. L. Ojonen 17.VIII.1973

Neg. n:o 32664

KUVA 14

NEG. RHO 32664

kuva 15

Kylpylänpuistossa sijaitseva
lammikko, joka ilmeisesti on muo-
dostunut bastioni Kaarlen perus-
tan paikalle. Kuvattu koillisesta.

Valok. L. Ojonen 17.VIII.1973

Neg. n:o 32671

KUVA 15

NEG. RHO 32671

kuva 16

Linja-autoaseman länsi-
puolella oleva maakumpare, joka
mahdollisesti on saattanut kuu-
lua linnoitukseen. Kuvattu ete-
lästä.

Valok. L. Ojonen 18.VIII.1973

Neg. n:o 32648

KUVA 16

NEG. RHO 32648

kuva 17

Melkein kadonneen vallituksen turmeltunutta reunaa korttelissa 112. Kysymyksessä on venäläisten 1800-luvun alussa rakentaman, Harjun sarvilin-
nakompleksiin kuuluneen linnoituksen pohjoinen siipi. Kuvattu luoteesta.

Valok. L. Ojonen 17.VIII.1973

Neg. n:o 32662

KUVA 17 NEG.2HO 32662

KUVA 18 NEG.2HO 32660

kuva 18

Saman vallituksen jäänteitä. Kiveystä on paranneltu myöhemmin ja vallin reunasta on muokattu eri omakotitontteja erottavaa aitausta. Varsinainen valli on miltei hävinnyt. Kuvattu pohjoisesta.

Valok. L. Ojonen 17.VIII.1973

Neg. n:o 32660

kuva 19

Venäläisten rakentaman linnoituksen jäänteitä korttelissa 109. Kuvattu lounaasta.

Valok. L. Ojonen 17.VIII.1973

Neg. n:o 32669

kuva 20

Samaa vallitusta lännestä kuvattuna.

Valok. L. Ojonen 17.VIII.1973

Neg. n:o 32668

kuva 21

Venäläisen linnoituksen keskiköhtää. Kuvattu lännestä.

Valok. L. Ojonen 17.VIII.1973

Neg. n:o 32667

kuva 22

Samaa vallitusta hiukan etelämpänä. Kuvien numerointi Venäläisen linnoituksen kohdalla pohjoisesta etelään. Kuvattu lounaasta.

Valok. L. Ojonen 17.VIII.1973

Neg. n:o 32657

8.

KUVA 19

NEG.RHO 32669

KUVA 20

NEG.RHO 32668

KUVA 21

NEG.RHO 32667

KUVA 22

NEG.RHO 32657

kuva 23

Venäläisen linnoituksen eteläisen siiven jäänteitä korttelissa 104. Vallitusten päälle on rakennettu kerrostaloja. Kuvattu lännestä.

Valok. L. Ojonen 18.VIII.1973
Neg. n:o 32656

kuva 24

Hieta kirkon pohjoispuolella, Chiewitzinkadun eteläpäässä olevaa vallitusta. Kuvattu etelästä.

Valok. L. Ojonen 18.VIII.1973
Neg. n:o 32655

kuva 25

Samaa vallitusta kuin edellisessä kuvassa, lännen puolelta kuvattuna. Kiveys erottuu vallin läntisellä puolella paljon paremmin kuin itäisellä.

Valok. L. Ojonen 18.VIII.1973
Neg. n:o 32661

8.

KUVA 23

NEG. RHO 32656

KUVA 24

NEG. RHO 32655

KUVA 25

NEG. RHO 32661

kuva 26

Kylpylänpuistossa, kansa-
koulun eteläpuolella sijaitsevan
kumpare pohjoisesta kuvattuna.

Valok. L. Ojonen 16.VIII.1973

Neg. n:o 32673

kuva 27

Saman kumpareen päällystää
lännestä kuvattuna. Kumpareen
päällystän kiveys vaikuttaa teh-
dyltä, ja kysymyksessä saattaisi
olla katkelma kuusibastioniseksi
aiotusta päälinnoituksesta.

Valok. L. Ojonen 16.VIII.1973

Neg. n:o 32672

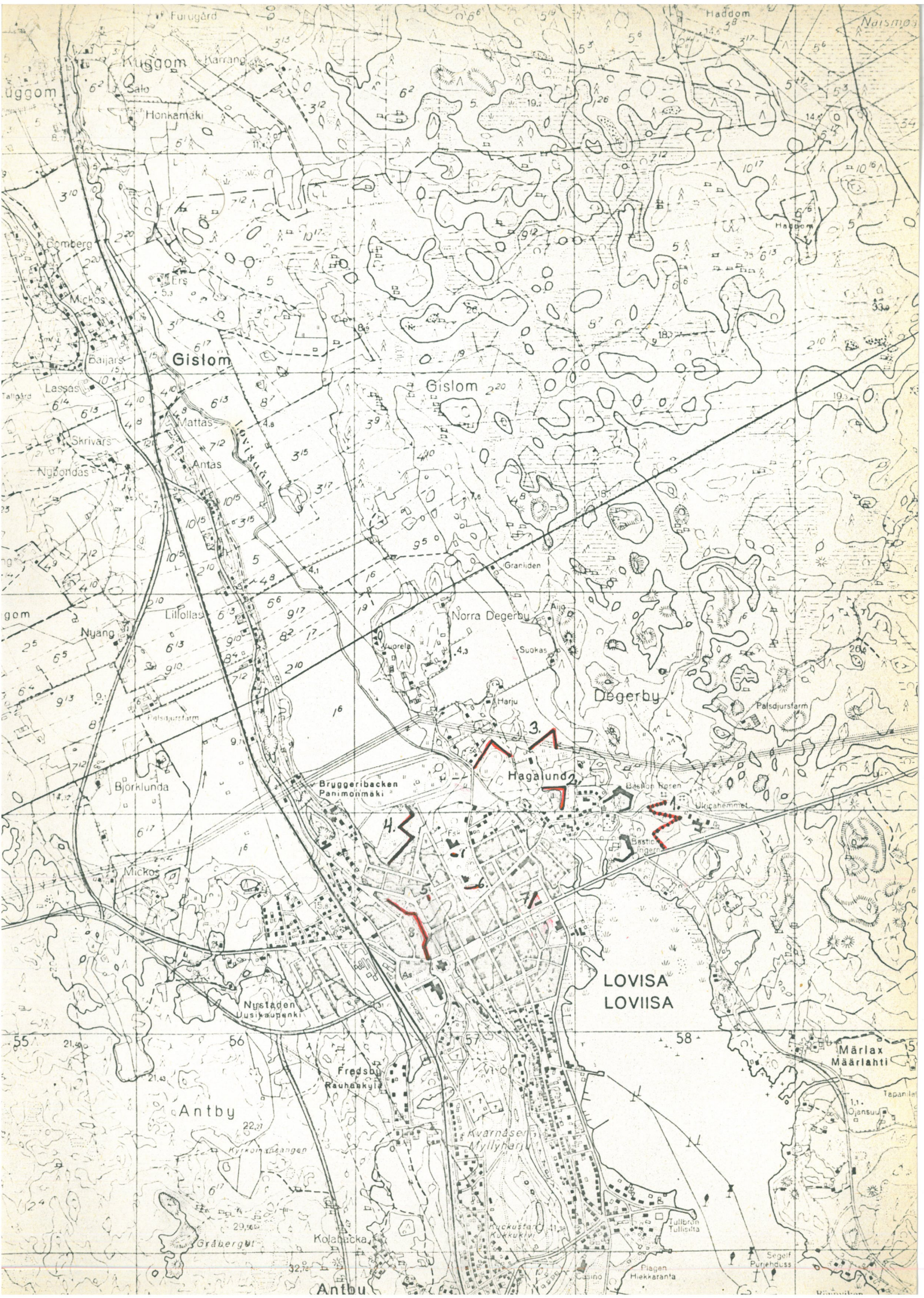
KUVA 26

NEG. RHO 32673

KUVA 27

NEG. RHO 32672

Kuggom

Gislom

Gislom

Degerby

Hagaunda

LOVISA
LOVIISA

Antby

Fredsby
Rauhankylä

Kvarnåsen
Myllyharju

Märlax
Märlanti

PLANRYTTNING
of
Louisa Stad
år 1753

